

Teatterikorkeakoulu: Valo- ja äänisuunnittelun laitos

Ehdotus korkealaatuisen perus- ja jatkokoulutuksen valtakunnalliseksi yksiköksi 2004–2006

I Koulutuksen tehtävä, tavoitteet ja sisältö

Teatterikorkeakoulu on aina ollut edelläkävijä kouluttaessaan maisteritasoisia esittävien taiteiden valo- ja äänisuunnittelijoita. Vuonna 1986 perustettu valo- ja äänisuunnittelun laitos (VÄS) on edelleen ainoa alan yliopistotason koulutusta tarjoava taideyliopistolaitos Euroopassa.

Koulutusajatus

Valo- ja äänisuunnittelun koulutusohjelman tavoitteena on tukea opiskelijoita kasvamaan taiteilijoina, antaa opiskelijalle valmiudet valon ja äänen käyttöön ilmaisuvälineenä, valo- ja ääni-ilmaisun taiteelliseen suunnitteluun sekä perehdyttää opiskelija valo- ja äänisuunnittelussa sovellettavien taiteiden ja tieteiden perusteisiin. Esittävien taiteiden kenttä on laaja ja esittävä taide on harvoin yksilösuoritus. Laitoksen tavoitteena onkin kouluttaa taiteellisesti kunnianhimoisia valo- ja äänisuunnittelijoita, jotka kykenevät toimimaan taiteellisen työryhmän jäseninä. Opetettava taiteenala on voimakkaasti kansainvälinen, ja ei-kielellinen ilmaisu mahdollistaa kulttuurirajat ylittävän taiteen opettamisen ja tutkimuksen.

Taiteilijoita, ei teknikoita

Tyypillisesti alan eurooppalaisissa kouluissa suhde valaistukseen tai äänisuunnitteluun on puhtaasti tekninen. Näistä poiketen valo- ja äänisuunnittelun laitos pyrkii opetuksessaan korostamaan taiteellisen ennakkosuunnittelun merkitystä; opiskelijan syventymistä valmistettavan teatteri- tai tanssiteoksen maailmoihin mahdollisimman laajasti. Laitoksen valo- ja äänisuunnittelun koulutusohjelman pedagogista linjaa on kehitetty systemaattisesti noin 10 vuoden ajan. Koulutusalan tuoreus, laitoksen pienuus ja ainutlaatuisuus ovat haastaneet laitoksen jatkuvaan tavoitteiden ja toiminnan analysointiin ja kehittämiseen.

Tutkinnon sisältö

Tutkintovaatimusten taustalla on muutamia vuosia sitten tehty kartoitus valo- ja äänisuunnittelijalta edellytettävistä osaamisalueista. Tuolloin selvitettiin sitä työkenttää, millä valo- ja äänisuunnittelijat toimivat ja mitkä ovat ammatin edellyttämät taidot. Analyysiä oli tekemässä laitoksen opettajien, opiskelijoiden ja tunti-

opettajien lisäksi laitokselta valmistuneita, ammatissa toimivia valo- ja äänisuunnittelijoita. Koulutuksen sisältöjä ja huomattavan laajaa työkenttää tarkasteltaessa päätettiin opetuksessa keskittyä **esittävien taiteiden valo- ja äänisuunnitteluun**. Valo- ja äänisuunnittelulle läheisten taiteenalojen kuten ympäristötaiteen, videotaiteen, multimedian tai elokuvan opetusta päätettiin tarjota kuitenkin vapaavalintaisina jaksoina. Ratkaisu on perusteltu, koska eri alueilla työskenteleviltä vaaditaan erilaista osaamista. Esimerkiksi tanssin, estraditaiteen, oopperan tai installaatiotaiteen haasteet valo- ja äänisuunnittelulle poikkeavat huomattavasti jo tilan tai kokoluokan osalta toisistaan. Koulutuksen laadullisten tavoitteiden ja ammatikuvan analysointi on selkeyttänyt opetusratkaisuja sekä työnjakoa muiden yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.

2 Tie taiteilijaksi

Nelivuotisen valo- ja äänisuunnittelun koulutusohjelman taustalla on ajatus elinikäisestä taiteilijaksi kasvamisen prosessista. Tutkimuksellinen, ongelmalähtöinen oppiminen ja taiteilijaksi kasvaminen vaativat aikaa; valo- ja äänisuunnittelijoiden maisteriksi kouluttautuminen on kehityskaaren alku. Koulutuksen ydin on taiteellisessa suunnitteluprosessissa. Se yhdistää välineen hallintaan liittyvät tekniset taidot, suunnittelullisen osaamisen ja taiteellisen ilmaisun. Suunnitteluprosessia opiskellaan vaiheittain; edetessään ennakkosuunnitteluopintojen kautta taiteellisiin tuotantoihin opiskelijan tuotannollinen vastuu, ajatukselliset haasteet ja taiteellinen vapaus kasvavat.

Valo- ja/tai äänisuunnittelijaksi kehittyminen

Koulutuksen vaihe	Haaste opiskelijalle	Haaste opetukselle
1. Perusopinnot		
• tarinan kertomisen perusteet	• havainnointikyvyyn kehittäminen	• perustan luominen taiteelliselle ja ammatilliselle osaamiselle
• välineen tekninen hallinta	• tilan ja ajan hahmottaminen	• yhteisen työkielen luominen ohjaajan, dramaturgin, lavastajan, puku-, valo- ja äänisuunnittelijan kesken
• valo ja ääni dramaturgisena välineenä	• näytelmän tekstianalyysi	
	• perustan luominen ammatti-identiteetille	
2. Taiteellinen ennakkosuunnittelu ja ensimmäinen oma produktio Teatterikorkeakoulun sisällä	• ideamateriaalin hankkiminen	• teorian soveltaminen käytäntöön
	• omien ideoiden esittäminen muulle taiteelliselle työryhmälle	• rohkaisu kokeiluihin
	• yhteisten ratkaisujen löytäminen esityksen toteutukselle	• ryhmätöytäitojen opettaminen
		• ammatti-identiteetin vahvistaminen
3. Koti- tai ulkomaisen valo- tai äänisuunnittelijan assisteraus	• syventävään suunnitteluprosessiin osallistuminen ilman lopullista vastuuta työn taiteellisesta tasosta	• erilaisten mallien antaminen ammattimaisesta työskentelystä
		• yhteydenpito ammattilaisiin

jatkuu seur. sivulla

4. Kotimaan harjoittelu ammattiteatterissa	<ul style="list-style-type: none"> • itsenäinen työskentely ryhmässä • taiteellinen vastuu • työnjohdolliset valmiudet • oman työn dokumentointi • oman työn analysointi • taiteilijaidentiteetin luominen 	<ul style="list-style-type: none"> • kollegiaalisuus • taiteellisen työn ohjaus • kontaktien luominen ja ylläpitäminen ammattikenttään
5. Vapaavalintaiset taiteelliset työt	<ul style="list-style-type: none"> • aloitteellisuus • resurssien hallinta • oman opiskelun organisointi • oman taiteilijakuvan syventäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • kurssimaisen opiskelun ja taiteellisten töiden vuorovaikutus ja yhdistäminen • logistiikka, aikataulutus
6. Ulkomaan harjoittelu	<ul style="list-style-type: none"> • valmiuksien soveltaminen kansainvälisissä tuotannoissa • näkemysten laajentaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • kansainvälisten suhteiden luominen, ylläpitäminen ja kehittäminen • rahoitus ja muu resursointi
7. Opinnäyte	<ul style="list-style-type: none"> • oma taiteellinen näkemys • oman taiteilijaidentiteetin analysointi ja vahvistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • taiteellisen työn ohjaus • taiteellisen työn arviointi
8. Jatko-opinnot	<ul style="list-style-type: none"> • poikkitieteellisyys ja poikkitaiteellisuus • alan aikaisemman tutkimuksen vähyyt • dokumentoinnin vähyyt 	<ul style="list-style-type: none"> • taiteellisen tutkimuksen ohjaus • erityisosaajien löytäminen

3 Osaava ja motivoitunut henkilökunta

Laitoksella on kaksi professoria ja kolme lehtoria. Nykyinen ydinjoukko, valosuunnittelun professori ja lehtori, äänisuunnittelun professori ja lehtori sekä teatterityön lehtori, on sopivankokoinen mutta taustoiltaan ja näkemyksiltään riittävän heterogeeninen. Opettajat ovat taiteen ja taideopetuksen ammattilaisia, jotka ovat ansioituneet esittävän taiteen kentällä niin kotimaassa kuin ulkomailla.

Henkilökunta on vahvasti sitoutunut opetuksen kehittämistyöhön. Periodeina toteutettavien, erityisiä opetustiloja ja -välineitä edellyttävien opintojaksojen suunnittelu ja koordinointi on koko henkilökunnan yhteistyötä. Valosuunnittelun lehtori kuuluu Teatterikorkeakoulun opetuksen kehittämisryhmään, joka järjestää opettajien pedagogiikkaseminaareja ja ylläpitää laitos- ja oppiainerajat ylittävää opetuksen kehittämiskeskustelua. Taideyliopistot järjestävät yhteistä pedagogista koulutusta, johon laitoksen opettajat ovat osallistuneet pedagogisten taitojensa kehittämiseksi, esimerkiksi kuluneena vuonna valosuunnittelun professori ja äänisuunnittelun lehtori ovat osallistuneet pedagogisen johtamistaidon kursseille.

Laitoksella vierailee huomattavan suuri tuntiopettajajoukko, jonka panos opetuksen rikastuttajana ja kehittäjänä on merkittävä. Tuntiopettajat ovat oman alansa arvostettuja ammattilaisia sekä tuotteliaita ja kokeneita taiteilijoita. Opettajien ja kentän ammattilaisten jatkuva kanssakäyminen on auttanut laitosta päivittämään opetusratkaisujaan ja ylläpitämään toimivia suhteita kenttään ja taide maailmaan.

4 Valo- ja äänisuunnittelun laitos oppimisympäristönä

Opetus on vahvasti vuorovaikutteista ja lähes kokonaan pienryhmäopetusta (ryhmäkoko kahdeksan– kymmenen opiskelijaa) tai esimerkiksi taiteellisissa tuotannoissa yksilöopetusta. Vuorovaikutus, opettajien ja opiskelijoiden välinen luottamus ja avoimuus kuvaavat opetusta.

Kurssien suunnittelussa ja opetuksessa painotetaan ongelmakeskeistä oppimista, jossa opiskelijan vastuulle tarkoituksenmukaisella tavalla annetaan tutkimuksellisen näkökulman etsiminen kulloiseenkin aiheeseen. Opetus, jonka tarkoituksena on valmistaa opiskelijaa vain tenttiä varten, ei kuulu laitoksen käsitteisiin taidepedagogiikasta. Toisaalta osana oppisisältöjä on akustiikkaa, sähköoppia, teatteri- ja taidehistoriaa tai esimerkiksi sosiologiaa, joissa sovelletaan perinteistä luento-opetusta.

Opintojen rytmitys

Ensimmäisenä opintovuonna opiskelija perehtyy sekä valo- että ääni-ilmaisuun. Tällöin opiskellaan laajasti taiteisiin, soveltaviin taiteisiin ja tieteisiin ja historian tietämykseen painottuen. Perusolettamus on, että tuoreella teatteritaiteen ylioppilaalla ei välttämättä ole ammatillista kokemusta tai koulutusta (tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että opiskelijavalinta on onnistunut; vaativien ennakkotehtävien vuoksi laitokselle pyrkivien määrä on pieni, mutta hakijat ovat motivoituneita), vaan hän on muuten osoittanut lahjakkuutensa visuaalisessa tai auditiivisessa ilmaisussa. Toisesta opintovuodesta lähtien opiskelija keskittyy opinnoissaan joko valoon tai ääneen. Tällöin toteutetaan ensimmäisiä kokonaisia tuotantoja yhdessä Teatterikorkeakoulun muiden laitosten kanssa tai esimerkiksi Tampereen yliopiston näyttelijäntutkijan laitoksen kanssa. Kollaboraatio ja vuorovaikutussuhteiden oppiminen on tärkeää, kun opittuja valo- ja äänisuunnittelun perustaitoja sovelletaan kollektiivisessa työssä usein vahvojen persoonien kanssa.

Kahtena ensimmäisenä opintovuonna työskennellään ennaltasuunnitellun kurssiaiheen mukaisesti. Kolmannesta vuodesta eteenpäin opiskelija suunnittelee oman opinto-ohjelmansa. Kolmas ja neljäs opintovuosi koostuu vapaavalintaisista erikoistumiskursseista, taiteellisista tuotannoista ja harjoitteluista. Tällöin korostetaan ammattikentän laajuuden merkitystä; opiskelija voi suuntautua näyttämötaiteiden, tanssin, oopperan, radioilmaisun, musiikkiteknologian jne. pariin. Koulutuksessa ei katsota opiskelijan valmistuvan tiettyyn ammattiin, vaan vahvistetaan käsitystä itsenäisestä työtulevaisuuden kehittämisestä.

Tietotekniikka opetuksessa

Teknologia ei ole valo- ja äänisuunnittelijalle vain ulkoinen ympäristö tai oppimisväline vaan tekemisen ydin. Valo- ja äänisuunnittelu käyttää lähes pelkästään tietotekniikkaa hyväkseen. Laitoksen opetus- ja studiotilat on varustettu uusimmalla äänenkäsittelyyn ja -tuottamiseen sekä valonohjaamiseen tarkoitettulla tek-

niikalla. Luonnollisesti myös opetuksessa käytetään runsaasti audiovisuaalista materiaalia ja tietotekniikkaa.

Opetusmateriaalin tuottaminen ja kehittäminen

Opettajat tuottavat ja muokkaavat opetusmateriaaleista suurimman osan. Alan suomenkielistä kirjallisuutta on vähän ja digitaalisuuden mukanaan tuoman nopean kehityksen vuoksi tuorein tieto on usein hankittava kansainvälisistä lähteistä. Tämänkin opetusmateriaalin käyttö vaatii kääntämistä ja/tai muokkaamista opetuskäyttöön. Työ on tärkeää sekä valo- ja äänisuunnittelun opetuksen että ammatin kehittämisen kannalta.

Esimerkkinä laitoksen opetusmateriaalin kehitystyöstä voidaan mainita Esitävien taiteiden valon historian opetuskokonaisuus, joka käsittelee teatterin ja tanssin valaistuksen taiteellisen ilmaisun kehittymistä erityisesti sähkövalon aikana. Valon historia on myös osa Teatterikorkeakoulun verkko-opetuskokonaisuutta.

5 Valo- ja äänisuunnittelun laitos opiskeluympäristönä

Opiskelija Riikka Korpela:

”Valo- ja äänisuunnittelijoiden ammattikunta on pieni. Opiskelijoiden näkökulmasta on hienoa, että koulutusohjelmasta jo valmistuneet säilyttävät yhteyksiään laitokselle ja vierailevat opettamassa – antamassa oman panoksensa nykyiseen koulutukseen. Vuosittaisessa tuntiopettajien tapaamisessa ovat alan suomalaiset ammattilaiset hyvin edustettuina. Opiskelijoiden mielestä on turvallista työstää omaa, yksilöllistä taiteilijaidenteettiään näiden keskenään hyvinkin erilaisten taiteilijoiden suojissa. Ei ole itsestään selvää, että ammattilaiset näin vahvasti tukisivat mahdollisia tulevia kilpailijoita. Opettaja, joka ei kurssin lopussa antaisi lupaa soittaa milloin vain, vaikka yöllä, jos jatkossa tulee hätä käteen, on kuitenkin harvinainen poikkeus. Opiskelijat kokevat tärkeäksi ammattilaisten osoittaman henkilökohtaisen huolenpidon sekä mielenkiinnon nuoren alan perinteiden jatkamiseen ja opetuksen kehittämiseen.

Opetus on periodimaista. Kunkin kurssin aikana keskitytään vain yhteen aihepiiriin. Opiskelijoiden ei tarvitse hypätä saman päivän, tai edes viikon aikana kahdeksi tunniksi toisen aiheen, sitten taas kohta neljäksi tunniksi kolmannen pariin, mikä hajottaisi keskittymistä. Kurssien lopussa valmistetaan usein lyhyt demonstraatio opitusta. Demot palvelevat sekä kurssille osallistuneita että niihin katsojiksi tulevia opiskelijoita. Opitun esittäminen viimeistellyssä muodossa julkisesti, kasaa yhteen omat ajatukset. Kritiikki tai vapaamuotoinen palaute kasvattaa. Muiden opiskelijoiden demojen katsominen antaa ennakkokäsityksen tulevista kursseista ja ideoita omaan taiteelliseen ilmaisuun.

Pienellä laitoksella opiskelutovereiden taiteellisen ilmaisun ja työtavat oppii tuntemaan. Teatterikorkeakoulun eri laitosten välinen jatkuva yhteistyö tutustuttaa muihin tuleviin ammattilaisiin. Sekä opiskeluaikana että myöhemmin ammatissa kuhunkin haasteeseen sopivien työryhmien muodostaminen ja yhteistyö on helppoa ja luonnollista. Jokainen opiskelija käy harjoittelemassa oppimaansa sekä kotimaisessa ammattiteatterissa että ulkomaisessa opinahjossa tai produktiossa. Opiskelijoiden mielestä on tärkeää, että siirtyminen opiskelijasta ammattitaiteilijaksi tapahtuu

vähitellen ja ohjatusti. Kokemukset eivät rajoitu oman laitoksen tai Teatterikorkeakoulun projekteihin; ennen valmistumistaan jokainen on ollut mukana ainakin muutamassa ammattituotannossa, jossa työryhmän jäsenten ikä, koulutus ja asenne vaihtelevat.”

6 Taideyliopistojen yhteistyö

Esitystoiminta

Sekä Teatterikorkeakoulun että valo- ja äänisuunnittelun laitoksen omaleimaisuus on esitystoiminnassa. Esitystoiminta on koulutusohjelmien yhteinen nimitäjä ja kohtauspaikka. Esityksissä taiteellisen työryhmän tavoitteet, ilmaisukeinot ja kyvyt kohtaavat; esityksissä opiskelijat kohtaavat lähimmät työtoverinsa; valo- ja äänisuunnittelijat dramaturgin, ohjaajan, koreografin, pukusuunnittelijan ja lavastajan – ja oikean yleisön. Teatterikorkeakoulussa valmistetaan lukuvuosittain noin 50 esitystä, joissa useimmissa on mukana myös valo- ja äänisuunnittelun opiskelijoita. Esimerkiksi vuonna 2001 34 valo- ja äänisuunnittelun opiskelijaa osallistui Teatterikorkeakoulun tuotantoihin.

Yhteisopetus

Taideala-, koulutus-, laitos- ja yliopistorajat ylittävä opetuksellinen yhteistyö on olennainen ja hedelmällinen osa koulutusta. Yhteisopetus valo- ja äänisuunnittelun laitoksen, Teatterikorkeakoulun muiden laitosten ja Taideteollisen korkeakoulun lavastustaiteen osaston välillä on viime vuosina saanut vakiintuneen muodon. Opiskelijat osallistuvat ensimmäisestä opintovuodesta lähtien Teatterikorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteisille opintojaksoille. Laitoksella on yhteistyötä ensisijaisesti Teatterikorkeakoulun ohjaajantyön ja dramaturgian laitoksen, tanssitaiteen koreografikoulutuksen sekä Taideteollisen korkeakoulun lavastustaiteen osaston kanssa.

Esimerkkinä onnistuneesta yhteisopetuksesta on Teatterikorkeakoulun tanssitaiteen laitoksen ja Taideteollisen korkeakoulun lavastustaiteen osaston kanssa, vuodesta 1998 lähtien joka toinen vuosi toteutettu Tanssin valo ja ääni -erikoistumiskurssi. Kurssilla lähestytään tanssia ja valmistettavia tanssiprojektioita perinteisen koreografilähtöisen suunnittelutyön sijasta myös äänen, valon ja lavastuksen lähtökohdista; sen kuluessa etsitään suhteita ja jännitteitä eri tanssijoiden, tilan, äänen ja valon välillä. Opiskelijat kokeilevat uusia vuorovaikutteisia lähtökohtia taiteelliselle ryhmätyölle; tavoitteena on oppia ymmärtämään, miten syntyy kokonaisvaltainen yhtenäinen taideteos samalla kun eri taiteenalueiden omia mahdollisuuksia ja näkemyksiä kunnioitetaan. Erikoistumiskurssin kuluessa valmistetut tanssiprojektit on esitetty kurssin päätteeksi tanssi-illassa. Teokset ovat saaneet kiitosta myös koulujen ulkopuolisilta tanssin, lavastuksen sekä valo- ja äänisuunnittelun ammattilaisilta.

7 Tutustuminen kenttään

Yhteistyö taiteen ammattilaisten kanssa on vilkasta ja luontevaa. Valo- ja äänisuunnittelun laitoksen opettajat ja opiskelijat tekevät paljon taidetta Teatterikorkeakoulun ulkopuolella, opetukseen kuuluu harjoittelujaksoja ja taiteellista työskentelyä kentällä.

Keskeinen osa opintoja on **kotimaan harjoittelu**. Siinä opiskelija perehtyy ammattimaiseen käytännön työskentelyyn, eri ammattiryhmien tehtäviin ja toimintaan tuotannon suunnittelussa ja toteutuksessa sekä omalla ammatillisella tehtävälueella tarvittavien valmiuksien soveltamiseen. Laitos laatii harjoittelusopimuksen, jossa harjoittelupaikan kanssa sovitaan opiskelijan työnkuva ja nimeetään harjoittelua ohjaava opettaja. Tärkeä osa harjoittelua on opiskelijan laatima harjoitteluraportti, jossa hän analysoi taiteellista suunnittelutyötä, omaa panostaan osana taiteellista työryhmää ja kertoo valo- tai äänisuunnittelullisista ratkaisuistaan. Opiskelijat ovat suorittaneet kotimaan harjoittelunsa laajasti monenlaisissa tuotannoissa eri puolilla Suomea, kolmen viimeisen lukuvuoden kuluessa mm. Helsingin, Hämeenlinnan, Joensuun, Oulun, Rovaniemen, Seinäjoen, Turun Kaupunginteattereissa, Åbo Svenska Teaternissa, Unga Teaternissa, Teater Mir'ssa, Ahaa Teatterissa, KOM-teatterissa, Tampereen Työväen Teatterissa, Savonlinnan Oopperajuhlilla, Suomen Kansallisoopperassa, Kiasmassa, Radioteatterissa, Finnvox Studioilla ja Valtion Teknillisessä Tutkimuskeskuksessa sekä kattavasti nykytanssin vapaissa tuotannoissa.

Harjoittelujaksot edellyttävät toimivaa ohjausjärjestelmää. Taiteellisen työn ohjauksesta huolehtiminen on iso haaste laitokselle, koska kukin opiskelija on yksinään harjoittelemassa; valo- tai äänisuunnittelijan taiteellinen työ on aina itsenäistä. Toisin kuin muilla Teatterikorkeakoulun laitoksilla, harjoittelua ei voida järjestää esimerkiksi koko vuosikurssin yhteistuotantona.

Vaikka Suomen teatterikentässä vakituiset virat kiertävät hitaasti ja usein instituutioiden sisäisesti, ovat valo- ja äänisuunnittelijat kysytyjä yhteistyökumppaneita. Opiskelijat saavat harjoittelu- ja työtarjouksia jo toisen opintovuoden jälkeen. Monet opiskeluaikaisista kontakteista ja itseohjautuneesti syntyneistä työpareista ja -ryhmistä ovat opiskelun jälkeenkin toimivia ja tuotteliaita.

Laitoksen ja kentän yhteistyö on kehittänyt taitoa luoda haastavia, taiteilijaksi kehittymistä tukevia oppimisympäristöjä; opettajille on muodostunut käsitys korkeatasoiseksi taiteen ammattilaiseksi kehittymisen prosessista. Toisaalta taas taiteellisen työskentelyn ja harjoittelujaksojen yhdistäminen kurssimaisempaan opiskeluun ei aina ole laitokselle tai opiskelijalle ongelmattonta. Vaikka yhteensovittamista on pyritty helpottamaan aikataulutuksella, mm. järjestämällä laitoksen opetus periodeina, on vaikea löytää kurssimaisen opiskelun ja esitystoiminnan kitkattomasti yhdistävää rytmiä.

8 Kansainvälinen yhteistyö

Taiteenala on voimakkaasti kansainvälinen. Valon ja äänen ei-kielellinen ilmaisu mahdollistaa yhteisen raja-aidat ylittävän taiteellisen ilmaisun.

Ulkomaan työharjoittelu

Koulutusohjelmaan kuuluu 4–8 opintoviikon laajuinen, **pakollinen ulkomaan harjoittelu**. Usein tähän käytetty aika on huomattavasti pidempi, kolmesta kuu-kaudesta lukukauteen, joskus jopa lukuvuosi. Siinä opiskelija tutustuu produktio-työskentelyyn ulkomailla, eri ammattiryhmien toimintaan tuotannon suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sekä omalla ammatillisella tehtäväalueella tarvittavien valmiuksien soveltamiseen ja työskentelyyn kansainvälisissä tuotannoissa. Vaihtoehtoisesti ulkomaan harjoittelu voi olla opiskelua ulkomaisissa taideyliopistoissa. Osana harjoittelua opiskelija laatii kuvallisen ja kirjallisen harjoittelu-raportin.

Ulkomaan harjoittelu toteutuu kunkin opiskelijan kohdalla ja kokemukset siitä ovat positiivisia. Irtautuminen jo kouluaikana muodostuvasta kollegiaalisesta ”suojaverkosta” ja omien itsenäisten kykyjen löytäminen vieraissa kulttuurisissa toimiessa on ammatti-identiteetin kannalta avartavaa ja kannustavaa. Opiskelijoiden ja opettajien kanssakäyminen kansainvälisen taidemaailman kanssa antaa mahdollisuuden tarkastella omaa opiskelua ja opetusta sekä suomalaista valo- ja äänisuunnittelua uusista näkökulmista ja verrata työskentelytapoja muissa opetus-kulttuureissa käytettyihin. Lukuvuosina 1999–2002 ulkomaan harjoittelu on toteutunut mm. seuraavissa kohteissa: Alankomaat, Argentiina, Belgia, Espanja, Hong Kong, Islanti, Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Norja, Saksa, Tanska, Tsekki, USA ja Viro.

Opettajavaihto

Myös opettajien liikkuvuus on osa laitoksen arkipäivää. Ulkomaiset vierailevat opettajat laajentavat näkökulmaa ja tuovat oman erikoisalansa huippuasiantuntijoina merkittävän sisällöllisen lisän koulutusohjelman syventäviin opintoihin. Opettajavaihtoa on toteutunut vuodesta 2000 Yhdysvalloista, Hong Kongista, Kanadasta, Belgiasta, Iso-Britanniasta, Itävallasta ja Saksasta.

Toiminta ja näkyvyys ulkomailla

Laitos on näkyvästi esillä kansainvälisessä OISTAT-järjestössä (International Organization of Scenographers, Theatre Architects and Technicians). Valosuunnittelun professori on sen koulutuskomission Suomen edustaja. Laitos on esimerkiksi useana vuonna osallistunut OISTATin organisoimaan maailman suurimpaan ja kattavimpaan alan näyttelyyn: Prague Quadrennial of the Stage Design and Theatre Architecture. Vuonna 2003 laitos vastaa ko. näyttelyn yhteydessä to-

teutettavista äänen ja valon työpajoista. Järjestelyvastuun myöntäminen on osoitus kansainvälisestä luottamuksesta laitosta ja koulutusta kohtaan.

Suunnannäyttjä

Laitoksen verkostoituminen ulkomaisten yliopistojen kanssa tarkoittaa myös koulutuksen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä. Laitoksen näkemys valo- ja äänisuunnittelijoiden koulutuksesta on kansainvälisesti ainutlaatuinen ja arvostettu, useat ulkomaiset yhteistyöoppilaitokset ovat kiinnostuneita siitä. Tästä viimeisimpänä osoituksena laitoksen valosuunnittelun professori oli kutsuttuna visiting professor -statuksella Hong Kong Academy for Performing Arts:n valo- ja äänisuunnittelun koulutusohjelmaa vastaavan koulutuksen kehittämistehtävissä. Muut asiantuntijat ko. kehittämistyöhön tulivat Yhdysvalloista mm. Yale-, Carnegie Mellon-, Boston- ja California Arts -yliopistoista. Lisäksi laitos on auttanut ja konsultoinut valosuunnittelun koulutuksen käynnistymistä ja kehittämistä mm. Virossa, Ruotsissa, Alankomaissa ja Belgiassa.

9 Opetuksen ja oppimisen arviointikäytännöt

Kollektiivisena työmuotona teatterin opetus on vahvasti vuorovaikutteista. Pienet opetusryhmät mahdollistavat opetustilanteessa välittömän ja jatkuvan arvioinnin; luottamuksellinen, hierarkiaton opettajan ja opiskelijan välinen suhde mahdollistaa reaaliaikaisen, ei-lomakemuotoisen palautteen. Sen antaminen ja saaminen myös muulta opiskelijaryhmältä on tärkeä, jokapäiväinen osa opiskelua. Opiskelijoita kannustetaan antamaan palautetta, se on yksi parhaimmista tavoista jatkuvasti kehittää opetusta. Niin tuntiopettajilta kuin opiskelijoilta saataa kritiikkiä arvostetaan laitoksella ja usein se saa aikaan toivottuja muutoksia.

Laitos järjestää säännöllisesti henkilökohtaisia, opintojen edistymistä ja opiskelijakohtaista opintosuunnitelmaa arvioivia keskusteluja. Tapaamiset ovat tarpeellisia heti ensimmäisen opintovuoden jälkeen, jolloin opiskelija valitsee suuntautumisvaihtoehdonsa. Opintojen edetessä ohjauskeskusteluissa käydään läpi opiskelijan erikoistumiskurssivalintoja, harjoittelusuunnitelmia ja kokemuksia taiteellisesta työstä. Lisäksi opiskelijoiden harjoitteluraportit toimivat arvioinnin välineinä. Ne kertovat kentän ja laitoksen välisen yhteistyön toimivuudesta.

Opetukselliset ratkaisut ovat syntyneet tiiviissä yhteistyössä laitoksen koko henkilökunnan, tuntiopettajien ja opiskelijoiden kesken. Käytäntönä on kokoon-tua laitoksen toiminnan arviointiin ja yhteissuunnitteluun keskittyvään seminaariin lukukausittain. Lisäksi järjestetään oppiainekohtaisia opettajatapaamisia. Valo- ja äänisuunnittelun koulutusohjelman opetussuunnitelma tarkistetaan joka toinen vuosi. Tavoitteiden lisäksi arvioidaan oppiaine- ja kurssikohtaisesti kunkin opintojakson toteutusta. Lisäksi lukukausittain suunnitellaan opetusmuotoja, opetusohjelmaa ja valitaan opettajat. Tällaisella suunnittelulla voidaan nopeasti reagoida ympäristössä tapahtuviin muutoksiin, esimerkiksi arkkitehtuurivalaistukseen perehdyttävä erikoistumiskurssi on kytketty syksyllä 2002 Tampereen Valoviikot -tapahtumaan, yhteistyötarjous tuli keväällä 2002.

10 Sijoittuminen työelämään

Maamme esittävien taiteiden instituutioissa on vain muutamia valo- tai äänisuunnittelijoiden vakansseja. Ala on vapaiden taiteilijoiden, free-lancereiden työkenttä, jossa ainoa työllistymisen tae on taiteilijan oma osaaminen, suvereniteetti ja persoonallinen näkemys. Laitos seuraa valmistuneiden sijoittumista työelämään tiiviisti. Sijoittumistiedot ovat luotettavia, koska työllistymistä seurataan henkilökohtaisin yhteydenotoin. Kaikki laitokselta valmistuneet ovat löytäneet paikkansa työelämässä.

Valo ja äänisuunnittelun kenttä on Suomessa kirjava. Koulutusohjelmaa perustettaessa koettiin tarpeelliseksi tuoda vaihtoehto vanhalle mestari–kisälliperinteelle, joka oli aikaisemmin ainoa tapa alalle pääsyyn. Tehtiin pesäero sähkötekniseen koulutukseen ja instituutioiden sisäiseen oppipoika-ajatteluun; tarjottiin koulutusvaihtoehto valo- ja äänisuunnittelusta kiinnostuneille ilmaisullisten ja taiteellisten ambiitioiden perusteella.

Työtäpöihin ja teatteritaiteen audiovisuaaliseen kehittämiseen liittyvä murros on aiheuttanut täydennyskoulutustarvetta. Laitos on osallistunut täydennyskoulutuksen kehittämiseen aktiivisesti 1980-luvun lopulta asti. Uuden sukupolven suunnittelijoiden ja pitkän linjan ammattilaisten kohtaamista on pehmennetty yhteisten koulutusperiodien avulla. Viesti kentälle on, että koulutus ei ole nopea ohituskaista, vaan se tarjoaa laajan kokonaisvaltaisen pohjan taiteellisesti kyvykkäälle ja ammatillisesti osaavalle suunnittelijuudelle. Tällä toiminnalla laitos kantaa vastuuta ammattikentän kokonaisvaltaisesta kehittämisestä.

11 Valo- ja äänisuunnittelun laitoksen vaikuttavuus Suomessa

Teatterimuseon johtaja Hanna-Leena Helavuori:

”Valo- ja äänisuunnittelun laitokselta valmistuu laaja-alaisia ammattilaisia. Heillä on osaamista, jota teatteri- ja tanssialan kenttä mutta myös esim. kaupunkisuunnittelu, ympäristötaide, kulttuuriperintö / museot ja jopa yksityinen sektori kykenevät hyödyntämään. Opetus on auttanut myös valotaiteen kehitystä itsenäisenä taiteenalana.

Laitoksen opetuksen välittämä ydinosaaminen, erityisammattitaito siirtyy joustavasti erilaisten yhteisöjen käyttöön. Laitoksen opiskelijoille ja sieltä valmistuneille muodostuu jo opiskeluaikana kiinteät siteet erilaisiin työyhteisöihin. He verkottuvat erinomaisesti.

Laitoksen opetuksen ansiosta suomalaisessa esittävässä taiteessa on siirrytty valaistuksesta perusteltuun ja ajateltuun valosuunnitteluun, ilmaisuun. Erityisesti suomalaisen nykytanssin kehityksessä – jopa kansainvälisessä läpimurrossa – on laitokselta valmistuneiden valo- ja äänisuunnittelijoiden panos ollut merkittävä. Laitokselta valmistuneiden taiteellista työtä arvostetaan ja sitä on palkittu myös kuvataiteen piirissä.

Laitokselta valmistuvien ja valmistuneiden työtä ja ammattitaitoa arvostetaan myös erilaisilla soveltavilla alueilla. Laitokselta valmistuu jatkuvasti asiantuntijoita, jotka kykenevät oman erityisalueensa näkökulmasta käsittelemään laajasti uutta teknologiaa ja viestinnän aloja. Heidän asiantuntemustaan voidaan käyttää myös

konsultoinnissa ja prosessinhallinnassa, Esimerkiksi kulttuuriperinnön kenttä käyttää huomattavissa määrin tätä työpanosta ja ammattiosaamista hyväkseen. Kysymys on myös työn etiikasta ja kommunikaatiotaidoista. Oman erityisalueen osaamisen lisäksi leimallista laitoksen opiskelijoille ja sieltä valmistuneille on ollut korkea työmoraali, vastuu lopputuloksesta ja kyky kommunikointiin.

Ala on ollut aikaisemmin lähes kokonaan miesvaltainen. Laitoksen kaikessa toiminnassa noudattama sukupuolinen tasa-arvo on merkittävästi vaikuttanut ammattiin valmistuvien suunnittelijoiden sukupuolijakaumaan.”

12 Jatkokoulutus ja tutkimus

Jatkokoulutus

Laitoksella opiskelee kolme jatko-opiskelijaa. Yhdellä on Suomen Kulttuurirahaston apuraha, lisäksi hän on statustutkijana valtakunnallisessa Elomedia –audiovisuaalisen viestinnän tutkijakoulussa väitöstutkimuksen aiheenaan valo itsenäisenä merkitsijänä kokonaistaideteoksessa. Tämä modernin tanssin ja nykytanssin visuaalisuuteen sijoittuva tutkimus täydentää laitoksen vahvaa merkitystä maamme tanssitaiteen valo- ja äänisuunnittelun kehityksessä. Suomen kulttuuritalojen ja konserttisalien akustiikan mallintamisen alueeseen kuuluvaa väitöstyötä on tuettu Teatterikorkeakoulun jatko-opintojen johtoryhmän myöntämällä tutkimusapurahalla. Kolmas jatkotutkimusaihe on valon estetiikka esittävisissä taiteissa.

Tähän mennessä laitokselta on valmistunut yksi lisensiaatintyö (Koivumäki A., Tilan ilmaiseminen kuunnelmassa), jota luonnollisesti käytetään opetuksessa kirjallisena materiaalina. Valosuunnittelun professori on Teatterikorkeakoulun jatkokoulutuksen johtoryhmän ja valtakunnallisen Elomedia-tutkijakoulun johtoryhmän jäsen.

Tutkimushankkeet

Valosuunnitteluun liittyvistä tutkimushankkeista mainittakoon esittävään taiteeseen liittyvä digitaalisen valon tutkimusprojekti, jossa tutkitaan valon ja tilan digitaalista mallintamista taiteellisessa ennakkosuunnittelussa ja johon opetusministeriö on myöntänyt hankerahoitusta.

Tulossa oleva Indianan yliopiston Department of Theatre and Drama:n kanssa käynnistettävä Distant Learning -projekti edustaa yleisempää tutkimuksellista yhteistyöhanketta. Hankkeen teemana tulee olemaan teatteritaiteen visuaalisen suunnittelun kulttuurilliset erot ja niiden ymmärryksen kehittäminen.

Lisäksi laitos aloittaa partnerina Tampereen yliopiston hypermedialaboratorion hankkeessa, jossa kehitetään ”jaettu työpöytä” -käyttöliittymää opetuksen ja taiteellisen suunnittelun tarpeisiin. Projekti jatkaa laitoksen osalta 1990-luvun puolivälissä ideoitua ja aloitettua Multi Impression -hanketta.

Digitaalisuus valon ja äänen luonnostelussa

Viimeisen 15 vuoden kuluessa valo- ja äänisuunnittelijan koko ilmaisullinen paletti on ennakkosuunnittelun digitalisoitumisen myötä uudistunut. Muutos on ollut merkittävä myös eri taidemuotojen valon ja äänen tuottamiseen tarvittavan teknologian suhteen; elokuvan, television, teatterin, oopperan ja tanssitaiteen valaistus suunnitellaan ja toteutetaan yhä enemmän raja-alueet ylittäen samanlaisella välineistöllä. Äänisuunnittelussa tähän listaan voidaan vielä lisätä radio ja multimedia.

Valo- tai äänisuunnittelullisten ideoiden esittely muulle taiteelliselle työryhmälle pelkästään sanallisesti abstraktein käsittein tai vaikka kuinkakin taitavasti mielikuvaharjoituksin tilannekuvia luoden ei riitä. Olennainen osa opintoja ja ammattitaitoa on valon ja äänen ennakkosuunnittelun prosessien ja sisältöjen esittäminen koko ensemblelle. Laitos painottaa näiden taitojen oppimista riittävän ajoissa, ennen ensimmäisiä laajamittaisia yhteistyöprojekteja. Mottona voisi olla: ”visiointi on mukavaa, vaikeaa on sen sijaan saada muut uskomaan visioon, puhumattakaan sen toteuttamisesta.”

Työn pohjana on Valo mittakaavassa -tutkimusprojekti. Laitoksella kehitettiin 1990-luvulla 1:25 mittasuhteessa toimivaa pienoismallivalaisujärjestelmää, joka mahdollisti ohjaajan, koreografin, lavastajan ja valosuunnittelijan yhteisen, kokeilevan työskentelyn realistisessa ympäristössä. Järjestelmä herätti myös kansainvälistä kiinnostusta, Central School of Speech and Drama Lontoossa vuokrasi sitä käyttöönsä. Nyt työskentelymetodia muutetaan digitaalseksi, edelleenkin pyrkimyksenä on tuoda valo- ja äänisuunnittelijan osaaminen jo ennakkosuunnitteluvaiheessa ulos studioista ja työhuoneista yhteisempään, kollaboratiiviseen tilaan. Laitos seuraa alan kehitystä laajasti mm. osallistumalla vuosittain konferenssiin eri puolilla maailmaa. Vuonna 2001 valosuunnittelun professori ja lehtori pitivät aiheesta puheenvuorot International Lighting Design -symposiumissa Kaliforniassa, lisäksi professori on luennoinut teemasta mm. kansainvälisen teatterin tutkimuksen (FIRT) konferenssissa Lyonissa.

13 Tulevaisuus

Uusi sukupolvi

Tulevaisuudessakin valo- ja äänisuunnittelun laitos uudistaa suomalaista teatteri-ajattelua perehdyttämällä myös tulevien sukupolvien kirjoittajia, ohjaajia, lavastajia ja koreografeja valolliseen ja äänelliseen ajatteluun, näiden mahdollisuuksiin kokonaistaideteoksessa. Lisäksi opetetaan tunnistamaan valon ja äänen nyansseja sekä merkityksiä ja hahmottamaan näiden osa-alueiden edellyttämiä resursseja. Teatterikorkeakoulun sisällä uudistetut suunnittelukonventiot näkyvät suoraan ja välillisesti ammattikentän toiminnassa ja työmalleissa.

Äänisuunnittelu teatterissa

Euroopan ensimmäinen esittävän taiteen äänisuunnittelun professuuri tulee uudelleenarvioituttamaan ja tuulettamaan äänisuunnittelua suomalaisessa teatterissa. Syksyllä 2002 alkanut äänisuunnittelun professuuri syventää äänen tutkimusta ja lisää laaja-alaisesti keskustelua äänen merkittävydestä esittävisissä taiteissa

Joustavuus

Laitos vahvistaa nykyään jo vallalla olevaa poikkitieteellisyyttä ja -taiteellisuutta. Tulevaisuudessa kehitetään edelleen valmiutta ottaa käyttöön esittävän taiteen ulkopuolelta syntyvää uutta ajatusvirtaa, teknologiaa ja sovellutuksia. Toisaalta säilytetään kyky olla myös vallitsevien ilmiöiden vastavirrassa, siellä missä kukaan muu ei vielä ole. NykYTEknologian kerrannaisvaikutuksia ei aina voida ennakoida, valo- ja äänisuunnittelun laitoksen on säilytettävä valmius reagoida nopeastikin muuttuviin mahdollisuuksiin ja taiteenalan yleiseen kehitykseen.

Alansa kehittäjä

Valo- ja äänisuunnittelun laitoksella on keskeinen, johtava asema alansa kehittäjänä. Se on aina ollut alansa sekä sen koulutuksen esikuva kotimaassa ja ulkomailla. Voidaan sanoa, että se on mahdollistanut valo- ja äänisuunnittelun taiteellisesti painottuneen ammatti-identiteetin syntymisen Suomessa. Vaikka koulutuksen kehitystyö on ollut monivaiheista ja välillä erittäin haastavaa, on pitkäjänteinen työ nyt kantamassa hedelmää.

Tampereella 11.10.2002

laitoksen johtaja **Markku Uimonen**
suunnittelija **Teija Huikka**

Ehdotus korkealaatuisen perus- ja/tai jatkokoulutuksen yksiköksi – ehdotusta täydentävät tilasto- ja taustatiedot

Yliopisto	Teatterikorkeakoulu
Laitos/yksikkö	Valo- ja äänisuunnittelun laitos

Lisätietoja antaa:

Nimi ja asema	Teija Huikka, suunnittelija
Puhelinnumero	03-2227758
Sähköpostiosoite	thuikka@teak.fi

Yliopiston ehdotus koskee (ympyröikää oikea vaihtoehto)

1 tiedekuntaa	5 tutkijakoulua
2 osastoa	6 verkostohanketta
③ laitosta	7 muuta, mitä?
4 koulutusohjelmaa	

Korkeakoulujen arviointineuvosto pyytää antamaan laatuysikköehdotusta koskevat tilasto- ja taustatiedot **soveltuvilta osin** tällä lomakkeella. Laatuysikköiden valinnassa painotetaan koulutuksen laatua. Määrällisiä tietoja käytetään asiantuntijaryhmissä lähinnä kokonaiskuvan saamiseksi ehdotuksen tekijän antaman koulutuksen laajuudesta.

Mikäli osa pyydetyistä tiedoista puuttuu, perustelkaa, miksi niitä ei voida antaa.

Sivuopiskelijatiedot puuttuu, koska sivuainekokonaisuuksia ollaan vasta rakentamassa. Yhteistyöoppilaitosten opiskelijoiden suoritukset merkitään vain ao. laitokselle.

1. Yksikön opiskelijarakenne

Perustutkinto-opiskelijat	1999	2000	2001
Aloituspaiikat	8-14	8-14	8-14
Ensisijaiset hakijat	99	80	80
Hyväksytyt uudet opiskelijat	12	10	9
Kirjoittautuneet uudet opiskelijat	11	10	9
Kirjoilla olevat opiskelijat yhteensä	66	70	64
Suoritettut ylemmät perustutkinnot	9	6	6
Ylemmän kk-tutkinnon keskimääräinen suoritus aika vuosina	7.4	6.8	6.8
Ylemmän kk-tutkinnon keskimääräinen laajuus opintoviikoina	160.9	160.8	160.8
Yksikön perustutkinto-opiskelijoiden suorittamat opintoviikot	1187	1243	1163
Jatko-opiskelijat	1999	2000	2001
Kirjoilla olevat opiskelijat yhteensä	4	3	4
Suoritettut lisensiaatin tutkinnot	0	0	1
Suoritettut tohtorin tutkinnot	0	0	0
Sivuaineopiskelijat (muualta kuin omasta yksiköstä)	1999	2000	2001
Opiskelijat yhteensä (arvio)			
Yksikön sivuaineopiskelijoiden suorittamat opintoviikot			

Erilliskoulutus (esim. opettajan pedagogiset opinnot)	1999	2000	2001
Opiskelijat yhteensä			
Yksikössä erilliskoulutuksessa suoritettavat opintoviikot yhteensä			
Muu yksikön antama koulutus	1999	2000	2001
Yksikössä suoritettavat muut opintoviikot yhteensä			
Kuvaus koulutuksesta	_____		
	_____		

2. Opetus-, tutkimus- ja muu henkilökuntarakenne

	1999	2000	2001
Opetus- ja tutkimushenkilökunta, henkilötyövuodet yhteensä			
Professorit (nimet pyydetään alla)	0,1	0,9	1
Lehtorit	2,6	2,3	1,9
Päätoimiset tuntiopettajat			
Sivutoimiset tuntiopettajat			
Yliassistentit/apulaisopettajat			
Assistentit			
Tutkijat		0,2	
Muun henkilökunnan määrä	5,6	5,3	5,3

Professorien nimet ja tehtäväalat vuonna 2001 Markku Uimonen, valoilmaisuksen professori
(jatkettaisiin tarvittaessa kääntöpuol.) _____

3. Yksikön rahoitus

	1999	2000	2001
Toimintamäärärahat, 1000 mk	1947	2073	2330
Ulkopuolinen rahoitus, 1000 mk	177	383	273

4. Tutkijakoulutoiminta

Toiminta tutkijakoulun Valtakunnallinen tutkijakoulu Elomedia (p) vuodesta 2001 lähtien
koordinaattorina (k) tai _____
partnerina (p) eri vuosina _____

5. Ylemmän kk-tutkinnon suorittaneiden työhön sijoittuminen valmistumisvuoden mukaan

Valmistumisvuosi	1997	1998	1999
Työllistymisprosentti tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan kalenterivuoden lopussa	100 %	100 %	100 %
— sijoittumistietojen lähde	henkilökohtaiset yhteydenotot		
— arviointi tiedon luotettavuudesta, esim. sijoittumisvelvitysten vastaus-%	100 %		

Arviointipalaute

Koulutuksen tehtävä, tavoitteet ja sisällöt

Vuonna 1986 perustettu valo- ja äänisuunnittelun laitos on ainoa alan yliopistotasosta koulutusta tarjoava taideyliopistolaitos Euroopassa. Koulutusohjelman tavoitteena on tukea opiskelijoita kasvamaan taiteilijoina ja antaa opiskelijalle valmiudet valon ja äänen käyttöön ilmaisuvälineenä. Lisäksi tavoitteena on antaa valmiudet valo- ja ääni-ilmaisun taiteelliseen suunnitteluun sekä perehdyttää opiskelija valo- ja äänisuunnittelussa sovellettavien taiteiden ja tieteiden perusteisiin. Koska esittävä taide on harvoin yksilösuoritus, laitoksella pyritään kouluttamaan valo- ja äänisuunnittelijoita, jotka kykenevät toimimaan taiteellisen työryhmän jäsenenä. Tyypillisestä eurooppalaisesta teknisesti painottuneesta koulutuksesta poiketen laitos pyrkii opetuksessaan korostamaan taiteellisen ennakkosuunnittelun merkitystä. Teknologialla on kuitenkin vahva rooli valo- ja äänisuunnittelussa. Siksi laatuysikköehdotuksessa olisikin voinut selkeämmin tuoda esille teknologian nopean kehittymisen koulutukselle tuomia haasteita ja keinoja niihin vastaamiseksi.

Tutkintosisältöjen valinnan taustalla on osastolla tehty osaamisalueanalyysi. Koulutus pohjautuu ajatukseen elinikäisestä taiteilijaksi kasvamisen prosessista, joka kuvataan ja perustellaan selkeänä opetussuunnitelmallisena prosessina ja koulutuksen vaiheina, haasteina opiskelijalle sekä myös haasteina opetukselle. Opiskeluajan kahta ensimmäistä vuotta ohjaavat ennakkoon suunnitellut kurssiaihiot, mutta kolmannelta opiskeluvuodesta eteenpäin opiskelija suunnittelee oman opinto-ohjelmansa. Kolmas ja neljäs opiskeluvuosi koostuvat erikoistumiskursseista, taiteellisista tuotannoista sekä harjoitteluista. Koulutuksen erityispiirre on ulkomailla suoritettava opintoihin sisältyvä pakollinen harjoittelu tai opintojakso. Ehdotuksessa ei tarkemmin kuvata, miten ulkomainen harjoittelu organisoidaan ja miten opiskelijoita tuetaan siihen liittyvissä käytännön järjestelyissä. Myös kuvaus koulutukseen sisältyvien teoriaopintojen määrästä ja yhteydestä käytännön opintoihin jää ehdotuksessa vähäiseksi.

Opettava tieteenala ja ei-kielellinen ilmaisu mahdollistavat kansainvälisen, kulttuuri-rajat ylittävän taiteen opettamisen ja tutkimuksen. Osoituksia kansainvälisestä toiminnasta ovat opiskelijoiden harjoittelun lisäksi opettajavaihdot sekä aktiivinen toiminta koulutuksen kansainvälisissä kehittämisprojekteissa ja näyttelyissä.

Koulutuksen toteutus

Opiskeluympäristöä kuvataan ehdotuksessa vuorovaikutteiseksi, luottamukselliseksi ja avoimeksi. Opetuksessa painottuvat ongelmakeskeisyys ja tutkimuksellisuus, joskin myös luento-opetusta käytetään. Koska koulutuksen tavoitteena on kasvattaa laaja-alaisia ja yhteistyökykyisiä ammattilaisia, on luontevaa, että opetuksessa käytetään paljon ryhmä- ja tiimityöskentelyä. Avoimen opiskeluympäristön idea tulee hyvin esille ehdotukseen sisältyvän opiskelijan antaman opiskeluympäristöä koskevan kuvauksen kautta: opettajan ja opiskelijan vuorovaikutus varioi opiskelu- ja oppimisprosessin luonteen mukaan ja tekee tilaa opiskelijan taiteilijaksi kasvamiselle. Opiskelijan antamasta kuvauksesta syntyy vaikutelma mestari-oppipoika-suhteen syntymisestä varttuneempien osajien ja nuorten ohjattavien välille. Laitos kuitenkin kertoo pyrkineensä eroon tällaisesta alalla vallitsevasta oppipoika-oppimisesta.

Oppimisympäristön kehittämisen prosessia tukee myös taideyliopistojen opetuksellinen yhteistyö, joka on ehdotuksessa hyvin kuvattu (kymmeniä yhteistyöproduktioita). Myös opiskeluympäristön laajentuminen laitoksen ulkopuolelle, opiskeluun ja oppimi-

seen taiteen ammattilaisten kanssa, on osoitus opetuksen kontekstuaalisesta kehittämisestä. Kriittistä tarkastelua liittyy taiteellisen työskentelyn ja harjoittelujaksojen sovittamiseen kurssimaiseen, periodimaiseen opiskeluun.

Laitoksen opetushenkilökuntaa kuvataan ehdotuksessa vahvasti opetukseen sitoutuneeksi. Viidestä vakinaiseen opettajakuntaan kuuluvasta kaksi osallistuu kuluvana vuonna pedagogisen johtamistaidon kursseille. Opettajakunnan haasteena on myös opetusmateriaalin laadinta.

Koulutuksen arviointi

Vuorovaikutteisen, kollegiaalisen opiskelun ja oppimisen arviointi tapahtuu pienissä ryhmissä välittömän ja jatkuvan arvioinnin kautta. Arvioinnissa ei käytetä lomakkeita, vaan laitos järjestää säännöllisesti opetukseen ja opetussuunnitelmaan liittyviä keskusteluja ja reagoi kehittämiseen reaaliaikaisesti. Kriittisenä näkökulmana voidaankin esittää kysymys arvioinnin dokumentoinnista ja arviointipalautteen hyödyntämisestä.

Yleisarvio

Valo- ja äänisuunnittelu on nopeasti kehittyvä ja haasteellinen ala, jonka on löydettävä ratkaisuja monien muiden taiteenalojen tilanteisiin ja ongelmiin. Opetuksen on oltava lähellä käytänteitä ja myös pedagogisten ratkaisujen on oltava luovia ja ennakkoluulottomia. Teatterikorkeakoulun valo- ja äänisuunnittelun laitoksen esityksestä syntyy vaikutelma, että tästä haasteesta laitos on selviytynyt jatkuvan kehittymisen ja innovatiivisuuden avulla. Se on vastannut vaativaan haasteeseen luodessaan eurooppalaisittain ainutlaatuisen koulutuksen. Valo- ja äänisuunnittelun laitoksen ehdotus on kattava ja mielenkiintoinen kuvaus uudenlaisesta ja innovatiivisesta koulutuksesta.